

Priloga vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Izšel dnevno razen sobot, nedelj in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXVI.

Cena lista
je \$1.00

Entered as second-class matter January 14, 1925, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., četrtek, 26. oktobra (October 26), 1933.

Subscription \$6.00
Yearly

STEV.—NUMBER 210

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Komentarji

Prilaganje sovjetov. — Oboroževanje velikih raketirjev

Ameriška vlada je direktno razvila ruske sovjet, naj po-
gostejši zastopnik v Washington
razgovor glede priznanja in
medsebojnih odnosov. To po-
staja šestnajstih letih trdnega
prijateljskega razmerja. Res
bi se skrajni čas, da je ame-
riška vlada zavrgla otročje ig-
nanje sovjetskega režima. En-
krat je to moralo priti in prišlo
je demokrat Roosevelt u-
govorila ameriško republiko.

Sovjetska unija bo zdaj pri-
metna in Amerika dobi sovjet-
skega poslanika, Rusija pa a-
meriškega.
Kaj bo praktičen rezultat te-
ga? Koliko bodo delavci Ameri-
ke in Rusije na bolj? Odvis-
no od tega, kakšno pogodbo
bodo v Washingtonu; dalje
odvisno, koliko dolgoročno ga
bodo dobili sovjeti od ameri-
ške vlade.

Sovjetska vlada potrebuje do-
datno ameriškega kapitala, obenem
pa tudi kredit, da bo pridobila
kapital polagoma odplačevala.
Ako bo dovolj kredita, kaj
bo dosti naročil iz Moskve
precej dela za ameriške de-
lavce. Poročali so, da sovjeti
naredili v vrednosti pol mi-
liarde dolarjev lahko uposle
10000 ameriških delavcev. To
je dobro.

Ne bo pa dobro, če bodo so-
vjeti oddali svoja naročila ame-
riškim kapitalistom brez ozira
na delovne pogoje. Ali bo so-
vjetska vlada zahtevala le uni-
fikatno blago, ali ji bo vseeno, kaj
bodo naredili ameriški
delavci, ki sicer ne štejejo
na to, da hrupa znajo narediti
to milijonov ljudi? Recimo,
da bi izbruhnila stavka v tovar-
ni, kjer bodo izdelovali stro-
je, ki jih bodo komu
naredili? Ali bodo na pi-
ketni liniji, ali bodo pomagali
domu?

Pojavila se bodo še druga
stanja, ki ne bodo malen-
kosti s stališča delavskih na-
stav. Kljub temu pozdravljamo
vsako zbiranje Amerike z Ru-
sijo. Kar mora priti, naj pride.

Federalna vlada se zanima za
industrijo. Vodi razne pre-
povede in pripravlja za prihod-
ni kongresno zasedanje ostre
prijateljskega razmerja. V pravilnik za indu-
strijo manjšega strelnega oro-
žja vlada postavila določbo, na-
črti, katere morajo lastniki
tovarn v bodoče prodajati
delovne in podstrojne samo
in v državnim oblastem.
Delavci ne smejo več priti v
tovarne roke. Pravijo, da to
prvi korak za razorožitev ra-
ketirjev.

To bi bilo dobro, če ne bi vla-
da naredila fatalne izjeme v o-
gledu določbi. Izjema se gla-
sa, da banke in velike korpo-
racije lahko kupijo strojnico, če
to dovolita justični in vojni
ministri. Razume se, da bosta do-
volila. Saj bodo bankirji in
industrialni magnati na-
šli dober vzrok: strojnico po-
trebujejo zoper bandite. Ne bo-
pa povedali, da jih potrebu-
je tudi proti — delavcem v
tovarni.

Vlada bo razorožila male ra-
ketirje na gnu, obenem bo pa
razvila velike raketirje na vr-
hu. Kajti privatni bankirji in
industrialni baroni niso nič dru-
ga kot legalni raketirji. So
pa the use?

Francoski vlak pade v reko; 35
mrtvih

Pariz, 25. okt. — Ekspresni
vlak, ki je vozil iz Cherbourga v
Pariz, je včeraj skočil iz tira in
pade v reko Rouloir. Petintrin-
deset potnikov je izgubilo življe-
nje in 50 je ranjenih. Nesreča se
dogodila na osem ovinkov pri
vstopu, kjer je 33 čevljev vi-
slo nad vodo. Med mrt-
vimi je devet žensk. Sami doma-

KAKO JE BANKIR GOLJUFAL STRI- GA SAMA

Da se je izognil dohodninskemu
davku, je ustanovil dve "kor-
poraciji", katerima je "pro-
dal" in "kupoval" bonde ter
delal "izgubo"

Washington. — "Partner" Dil-
lon, Read & Co. James V. For-
restal se ima zahvaliti svoji pre-
metenosti in "generoznosti" ali
pa kriminalni gluposti zaklad-
niškega departamenta, da je leta
1929 pobasal v žep \$95,000, ka-
tere bi moral plačati kot dohod-
ninski davek stricu Samu. Si-
cer ga je plačal \$300,000, ven-
dar pa je za omenjeno vsoto o-
švindljal vlado.

Senatnemu odseku, ki braka
po rekordih wallstreetskih ban-
kirjev, se je celo čudil, ker sta
mu senator Couzens in odvetnik
Pecora rekla, da so mu služile
manipulacije v svrhu goljufanja
zvezne vlade. On je smatral to-
ga za premetenost in kot tako vred-
no spoštovanja in obzirnosti.

"Nesreča" je bila v tem, ker
je kot "insider" dobil 37,000 del-
nic United States Foreign Secu-
rities korporacije, ki je investi-
cijski trust Dillon, Read firme,
po izredno nizki ceni in da so
delnice nekaj let pozneje imele
visoko ceno.

Kakor drugi "partnerji" je
tudi Forrestal kupil 7500 teh
delnic po 20 centov, kolikor so
stale družbo. Drugi žop 17,000
delnic je plačal po 75 centov in
nadaljnje delnice pa po \$10.
Transakcija je bila dovršena 1.
1924.

Pet let pozneje, 1929, pa so
bile te delnice na trgu po \$60
ali več. Za Forrestala je bilo
vprašanje, kako prikriti velike
profite teh delnic. Ker je "pre-
meten", kakor je sam dejal, je
organiziral dve korporaciji, eno
v Kanadi, drugo v državi Dela-
ware — seveda le na papirju.

In za tem se je igra pričela.
Ker sta z ženo, edina lastnika
teh "korporacij", je bila igra
lahka. Omenjenih 37,000 delnic
je prišlo v posest delavarske
korporacije, ki jih je "prodala"
kanadski korporaciji. Slednja
jih je prodala nazaj prvi in prva
nazaj drugi, dokler je bilo po-
trebno. Forrestala sta si od teh
svojih dveh korporacij "izposo-
dila" leta 1929 \$896,000 in s
tem napravila — izgubo.

To "izgubo" sta navedla v
letnem poročilu o dohodkih in s
tem pristigla strica Sama za
95,000 copakov. Forrestal pa ni
mogel zažonglirati vseh dohod-
kov na podoben način, ker so bi-
li preveliki in je vseeno plačal
\$300,000 dohodninskega davka.
Odkar je v teku senatna pre-
iskava, se je domislil, da je le-
ta 1929 napravil — pomoto in
vladi nedavno plačal še \$6000,
kar pomeni, da je pri manipu-
lacijah "zaslužil" le \$89,000.

Odsek je končal s preiskavo
Dillon, Read firme in ugotovil
marsikaj zanimivega. Ameriške
lastnike braziljskih in bolivijs-
skih bondev, katere jim je pro-
dala ta družba, mora veseliti
vest, da so "partnerji" zaslužili
pri teh bondevih šest milijonov
dolarjev. Koliko bo znašala iz-
guba teh bondev, je vprašanje,
najbrž nad sto milijonov, če se
njih trg ne izboljša.

V razne delniške manipulaci-
je je bil zapleten tudi član vlad-
ne korporacije za rekonstrukci-
jo financ Harvey C. Crouch. Kot
predsednik Louisiana & Arkan-
sas železnice je bil s "partnerji"
v "poolu", ki je manipuliral
delnice te družbe ter Seaboard
Airline železnice. V "poolu" je
bil tudi predsednik Pennsylvania-
nske železnice W. W. Aterbury.
Koliko so "partnerji" napravili
pri tej igri, ni razvidno, ker je
bila preiskava prej zaključena.

Vlada bo prispeva- la božično kosilo

Namerava kupiti za 30 milijonov
kuretine in pogostiti brezposel-
ne družine na zahvalni in bo-
žični praznik

Washington, D. C. — Vodite-
lji farmske administracije so
svetovali federalni pomožni ad-
ministraciji, naj priredi družin-
am brezposelnih delavcev kosi-
lo kokošje pečenke na zahvalni in
božični praznik. Voditelji raču-
najo, da je tri milijone teh dru-
žin. Ako se vzame, da povpreč-
na kokoš tehta pet funtov, bi za-
dostovalo za dva obeda trideset
milijonov funtov kuretine.

Pravijo, da je kuretina danes
zelo poceni, To pa zaradi tega,
ker je na mesarskem trgu velik
previšek kokošjega mesa. V mr-
zlih skladiščih leži danes 47 mi-
lijonov funtov zaklanih in oči-
ščenih kokoši, ki nimajo kupca.
To je slabo za mesarje in far-
marje. Da se temu odpomore —
da se zmanjša previšek in pože-
nejo cene navzgor — bo morda
očetovska vlada kupila preveč
in ga poklonila brezposelnim. Na
ta način se vsaj deloma uresniči
slavni sen iz debelih let prosperi-
tete: "Kokoš v vsakem loncu"!

Farmarska stavka

Piketno gibanje v Wisconsinu in
Iowi

Milwaukee, Wis. — Stavka
farmerjev v državi Wisconsin
pod direktno organizacije Na-
tional Farm Holiday Association
ni popolna. Piketne aktivnosti
so le v nekaterih krajih in v gi-
banju so predvsem mlekarji
farmarji. Več sirarn je moralo
zapreti vrata.

Council Bluffs, Iowa. — Far-
marji v tej okolici so aktivni na
piketnih linijah in stavka se
dnevno razširja. Piketi so na de-
lu podnevu in ponoči. Ob vseh
glavnih cestah, po katerih na-
vadno prevažajo mleko in dru-
ga živila v mesto, gore ognji v
znamenje, da tam ni varne poti
za stavkolomce.

Farmarski voditelji skušajo
pridobiti delavske organizacije
za sodelovanje.

Islandija odpravila prohibicijo
Reykjavik, Islandija, 25. okt.
— Volilci Islandije so pri plebi-
scitu zadnjo soboto glasovali dva
proti enemu za odpravo prohibi-
cije, ki je bila usiljena temu oto-
ku od Danske pred dvajsetimi
leti.

Mrzlo vreme izpraznilo razstavo

Chicago. — Dne 24. oktobra
je bila prvi svetovna razstava
malone prazna. Močni in mrzli
vetrovi s severa so prinesli pr-
vi znak zime in razstavišče ni li-
melo obiskovalcev.

VLADA INVESTI- RALA ENO MILI- JARDO V BANKE

Bankirjem ni novo "partner-
stvo" všeč, ker se boje posledic.
— V deželi je dosti denarja za
vladne bonde

Washington. — Bankirji so
polagoma pričeli popuščati v
svojem antagonizmu do vladne-
ga "partnerstva" in ji pričeli
prodajati prednostne delnice, ki
imajo po odloku federalnega re-
zervnega sistema nov, kontrolni
status. Vlada namerava v te
bančne delnice vložiti eno mili-
jardo, ali "nebo je naša me-
ja", kakor je rekel predsednik
rekonstrukcijske finančne korpo-
racije.

S to milijardo misli vlada ut-
rditi telečje noge privatnega
bankirstva, ki je še vedno kru-
ljavo. Obenem si bo pa odprla
pot do večje besede pri upravi
bank, ker je odredila, da imajo
nove delnice tudi volilno pravi-
co, v nekaterih slučajih dvakrat
večjo ko navadne delnice.

To je glavni razlog, da so se
bankirji dalj časa upirali vlad-
nemu "partnerstvu". Seveda bi
vlada pravilnejše storila, če bi
s to milijardo pričela svoj last-
ni bančni sistem. Ampak ona
stremi, da pokrpa privatnega
ter ga — reformira.

Zadnji teden je newyorški
"Clearing House" sklenil, naj
pridružene banke vzamejo vlad-
o v svoje "partnerstvo" do vso-
te 200 milijonov. Par tednov
prej je to storila tudi največja
banka na srednjem zapadu,
Continental National Bank and
Trust Co. v Chicagu, ki je vlad-
i prodala delnice za 50 milij-
onov, kar je banko prisililo, da
je znižala kapitalizacijo s 75 na
25 milijonov.

Posledice tega iztisnjenja vo-
de iz kapitalizacije je najbolj
drastično občutila National Life
Insurance Co. of Illinois. Ker
je pred nekaj leti kupila 12,000
delnic te banke po \$363, zdaj pa
so vredne po \$26, je morala ta-
koj zapreti vrata, ker je izgini-
la njena rezerva.

Poleg tega namerava vlada
posoditi eno milijardo tudi za-
prtim bankam, da z njo otaja
zmrznjene investicije. Posojila
bodo dobile le banke, ki so za-
prle vrata po novem letu. S to
milijardo namerava vlada zvi-
šati nakupno silo vlagateljev.

Sploh vlada rapidno postaja
glavni bankir. Tudi denarja ji
ne manjka. Ko je zadnjič iska-
la posojila v vsoti pol milijarde,
je dobila nad dve milijardi po-
nodb. Ponudbe še vedno prihaj-
ajo. Iz tega je razvidno, da je
v deželi dosti denarja, ki išče —
varnosti. Privatni "iniciativci"

Gibanje "nazaj na farme" v novi obleki

Avstrija še vedno v stra-
hu pred nacijskim pučem

Vsi listi iz Nemčije izključeni.
Aretacije nacijske na dnevnem
redu

Dunaj, 25. okt. — Avstrijska
vlada je včeraj diktirala popoln
prelom s tiskom iz Nemčije. No-
ben list iz Nemčije ne sme več
v Avstrijo. Prej je ta zabranitev
veljala le za nacijske liste, toda
zdaj vlada smatra, da so vsi če-
sopisi oficijelni nacijski tisk. E-
dino, kar še prihaja iz hitlerjev-
ske Nemčije, so radiogovori. Teh
se Avstrija ne more odkrižati,
da bi je poskusila s zaplenjevan-
jem radioprijemnikov, a to je
skoro nemogoče.

Aretacije avstrijskih nacijske
ki ne prenehoma vodijo podzem-
sko propagando za puč, se vrše
vsak dan. Aretiran je bil tudi
neki kmet, ki je posejal rž na ta
način, da zelena ozimina, ki je
pognala iz zemlje, kaže znak sva-
stike na široki rebri.

Cez 7000 Avstrijcev, ki so po-
begnili v Nemčijo, je že izgubilo
državljanstvo.

Ženska porodila sedmorke

Georgetown, British Guiana,
25. okt. — Carola Perez je vče-
raj porodila sedem sinov, ki so
vsi živi in normalni. Vest o tem
dogodku je povzročila veliko sen-
zacijo in prišla je tudi pred vlad-
o, kjer so predlagali, naj vlada
podeli kakšno podporo obilni Pe-
rezovi družini. — (Ko so zdrav-
niki v Chicagu slišali to vest, so
rekli, da je skoro neverjetna,
kajti medicinska znanost še ni
mala rekorda o človeških sedmor-
čkah. O šestorčkih je eden sam
rekord; petorčki so znani samo
v 30 slučajih in pridejo na vsa-
kih 42 milijonov porodov, dočim
se četvorčki pojavijo na vsakega
pol milijona porodov, trojčki pa
na vsakih 7600 porodov.)

Minimalna mezda ne bo prinesla prosperitete

Chicago. — "Zelim vas opozo-
riti na dejstvo, da minimalna
mezda, ki jo industrialni pravil-
niki določajo za neizurjene de-
lavce, ne bo prinesla prosperite-
te," je izjavila tajnica zveznega
delavskega departamenta Perkins
na zborovanju Lige volilk.

Francoska kriza se nadaljuje

Pariz, 25. okt. — Predsednik
Lebrun še ni našel novega pre-
mierja Francije. Medtem odha-
ja zlato iz državne banke in špe-
kulacije s frankom so silovite.

ga tudi ne skušajo zaposliti —
investirati in je vsled tega to
vlogo prevzela vlada.

V Georgiji imajo načrt velike
zadruške farme za 100 družin.
"New dealka" farma v Day-
tonu, O. — Korak naprej ali ko-
rak nazaj?

Washington. — Vlada je te
dni dobila par nadaljnjih načrt-
ov za koloniziranje brezposelnih
delavcev in poverljivanih
farmerjev na "new dealkih"
farmah. Eden načrt je prišel iz
Daytona, O., drugi pa z državne
univerze v Georgiji. Predložena
sta bila z namenom, da ju odo-
bri vlada in financira projekte.

V Daytonu imajo v načrtu u-
stanovitev "podeksistenčne" far-
me za 35 brezposelnih družin na
300 akrih zemlje. Vsaka družina
bi dobila hišico, pet akrov zem-
lje in potrebno orodje ter živilo.
Na to farmo, ki bi imela ob-
činaki ali skupni pašnik, bi na-
selle sezonske delavce iz mesta.
V sezonah bi bili zaposleni v me-
stu, v časih brezdelja pa bi ob-
delovali zemljo in se na ta na-
čin preživeli.

O teh podeksistenčnih farmah
se zanimajo mesta z veliko brez-
poselnostjo bolj in bolj. Tudi v
rudarskih revirjih jih namerava
vlada organizirati in je z e-
nim projektom blizu Farmingtona
v W. Va. že prišla. Na to far-
mo namerava naseliti 200 rudar-
skih družin in jih zaposliti v to-
varni, katero zgradi v naselbini.
Bolj ambiciozen pa je načrt za
ustanovitev zadruške farme v
Georgiji. Izdelali so ga profesorji
na državni univerzi. Farma bi
obsegala 16,000 akrov in bi se
na nji naselilo sto družin — far-
marskih in industrijskih delav-
cev. In medtem ko daytonski načrt
predvideva investicijo le \$50,-
000, bi bilo potrebno za izvedbo
georgijskega načrta \$2,500,000.

Projekt bi bil kompromis med
privatnim in kolektivnim far-
marstvom. Pet tisoč akrov zem-
lje bi bilo parcelirane na sto po
50 akrov velikih farm za posa-
mežno družino, enajst tisoč a-
krov pa bi bila skupna last in ko-
lektivno obdelovana. Vsaka far-
ma bi imela hišo in druga farm-
ska poslopja za živino, kokoši in
svinje. Posamezni farmer bi smel
imeti ne več ko štiri konje.

Investicija na 50 akrov zem-
lje s potrebnimi poslopji in opre-
mo ter živino bi znašala \$4000,
skupna investicija, to je dodatno
s farmerjevim deležem v kolek-
tivni farmi, pa bi znašala \$7,500.
Ta denar bi založila zvezna vlad-
a in bi bilo posojilo vrnjeno v
30 letih.

Kolektivno farmo bi upravljal
šef, ki bi imel pod seboj tudi po-
trebne farmske izvedence. Pri
obdelovanju komunalne zemlje
bi moral vsak farmer sorazmer-
no pomagati in naravno bi dobil
tudi svoj delež. Glavni namen
kolektivne farme bi bil, da bi iz
njenih dohodkov plačevali ob-
veznosti za ves projekt, posa-
mezna farma pa bi služila potre-
bam družine. Imeli bi tudi skup-
no tovarno za poljedelske stro-
je in orodje ter svojo tržno or-
ganizacijo z zadružno trgovino
vred.

Družine za to farmo bi bile iz-
brane v prvi vrsti med farmer-
ji in tudi industrijski delavci, ki
bi bili priporočljivi element za ta
projekt, bi imeli vrata odprta.

Ta načrt ima to prednost, da
pokazuje eno pot za znanstveno
reorganiziranje ameriškega po-
ljedelstva. Je nekakšen kompro-
mis med sovjetskim sistemom
kolektivnih in državnih farm ter
ameriškim "individualizmom".
Vsebuje oba sistema, privatno
lastništvo in kolektivno farmar-
stvo. Načrt je videti praktičen
in če bo vlada dala denar, tudi
izvedljiv.

Večji kritiki je podvržena ske-
ma za ustanavljanje "podeksis-
tenčnih" farm za koloniziranje
industrijskih delavcev. Medtem
ko bi imel farmer pod georgij-
skim sistemom bolj siguren ob-
(Dolje na 2. strani.)

"Revolucija v avtotraku". Skupina fantov v Philadelphiji, članov nekakšne fašistične orga-
nizacije "Khaki Shirts", ki se je odpravljala v Washington na "revolucijo", toda skupina je bila
arrestirana, ko se trka ni ustavil pred signalom rdeče luči. Policija je ugotovila, da so fantje na-
sredli nekemu "generalu" Art. Smithu, ki je delal raketirsko trgovino s krajcami.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
WEAVER IN LASTNINA SLOVENSKE
NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene
National Benefit Society

Naročnina: za Zdrženice države (sloven-
ski) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 na pol
leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cincin-
ti \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za ino-
stranstvo \$9.00.
Subscription rates: for the United States
(except Chicago) and Canada \$6.00 per year,
Chicago and Cincin \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. — Rokopisni listi
ne vračajo. — Advertising rates on agreement. — Manu-
scripts will not be returned.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2667-56 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

138

Tekstilni magnat se navdušuje za fašizem

On bi rad videl, da bi vlada pre-
povedovala stavke

New York. — (FP) — "Vla-
da bi morala izsiliti arbitražo v
vseh delavskih sporih," se glasi
izjava predsednika tekstilne
kompanije E. Gerli & Co. On
dalje pravi, da to stališče zastop-
ajo vodilni možje v tekstilni
industriji. Njegov vzor je ita-
lijanski fašizem.

Da se tudi drugi magnatje
navdušujejo za fašizem, poka-
zuje članek v reviji "Fibre and
Fabric", v njihovem glasilu. V
tem članku je rečeno, da bi mo-
rala vlada prepovedati vse stavke.

The American Wool and
Cotton Reporter goji upanje, da
bo Amerika dobila fašističnega
diktatorja. To mesto naj bi do-
bil Al Smith, ker on je edini, ki
bi lahko odpravil neznosno si-
tuacijo, ki jo ustvarjajo štrajki
v ameriških industrijah v sedan-
jem času, pravi to glasilo pod-
jetnikov.

GIBANJE "NAZAJ NA FAR- ME" V NOVI OBLIKI

(Nadaljevanje s 1. strani.)

stoj in vse prednosti privatnega
in kolektivnega lastništva, bi bi-
la bodočnost napoli industrijskega
delavca na malih farmah dokaj
neizgubna. Lačen bi mogoče res
ne bil, nikakor bi se pa ne mogel
preživeti na štirih ali petih
akrih zemlji. Se vedno bi bil od-
visen od industrije.

Notranji tajnik Ickes, ki se
najbolj ogreva za podekstenčne
farme, meni, da bi se z ustana-
vljanjem teh kolonij pričela tu-
di decentralizacija industrij —
preseljevanje tovarn iz velikih
mest v podeželska mesta. Res-
nica je, da se to že vrši, ker je
že marsikateri manjši tovarnar
zbežal na deželo — pred unijo!
Ta beg se lahko tudi pospeši,
vprašanje pa je, če bi to ne pri-
neslo drastičnega znižanja plač
v mestih.

V manjših mestih, ki so od-
visna od enega podjetja, podjet-
niki kaj lahko forsirajo najnižje
plače. To so pokazale izkušnje. In
v "new deaskih" kolonijah bi
tovarnarji imeli še posebno in-
centivo za zaslužnje delavcev,
kar bi reagiralo tudi na industrijs-
ka mesta.

Ce na primer vlada lahko u-
stanavlja podekstenčne koloni-
je med rudarji, ali bi ne bilo bolj
pametno, če bi prevzela rudnike
in reorganizirala industrijo tako,
da bi delavcem nudila pošteno
življenje? Sploh pa je vprašanje,
koliko daleč bo šla vlada s ko-
loniziranjem brezposelnih na ma-
lih farmah. Se bolj vprašanje pa
je vprašanje, če to ni le pretežna
v interesu obstoječega sistema.

Občinska elektrarna se iznebila dolga

Brockville, Ontario. — Občins-
ka elektrarna tega mesteca, ki
šteje nekaj manj ko 10.000 pre-
bivalcev, je izplačala zadnji
dolg, kar je dalo povod za veli-
ko praznovanje. Zadnjih par let
je to mestno podjetje prodajalo
elektriko po 1,9 centa kilovatno
uro ali približno trikrat manj
kakor je povprečna cena v Zdru-
ženih državah. Elektrarna je
stala \$575,672, vendar pa se iz-
plačala iz te nizke cene.

Debel sneg pokril Minnesota

Duluth, Minn. — V torek je
tu padlo 12 palcev snega. Sneg
je pobelil večji del Minnesote in
druge severne države proti za-
padu.

Glasovi iz nasebin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Delavci in njih organizacije

Wheatland, Pa. — V tukajš-
nji okolici fabrike se precej do-
bro obratujejo pod modrim or-
lom. Nekatere openšparske to-
varne obratujejo dobro, zato pa
menda ljudstvo noče odpreti oči,
da se bi organiziralo v svoje de-
lavske unije, ampak bolj verja-
me v kompanijske unije. Sedaj
imajo na razpolago, da se lahko
organizirajo v svoje unije, za
katere pa se morajo tudi pod Ni-
ro bojevati sami.

Izgleda, da je ljudstvo, ki se
je vrnilo na delo, kaj hitro po-
zabilo na velikanasko depresijo,
ki nas je izčrpala do mozga in
nas še sedaj pesti. Ljudstvo v
veliki večini noče odpreti zaspa-
nih oči niti sedaj, ko so vrata v
unije tako rekoč na široko odpr-
ta. Moč delavstva je edino v
močnih unijah in pa v politični
organizaciji, ki mora biti delav-
ska.

Na 8. oktobra sem se udele-
žil mesečne seje v slovenski
dvorani v Sharonu. Prišel je or-
ganizator. Na seji nas je bilo le
pet, šteto, kakor je pač sta-
ra navada, kajti vse drugo je
menda bolj važno ko seje. Zato
se mnogokrat pripeti, da ni na
sejah kvoruma, da se bi seje
lahko vršile. Organizator je po-
jasnil pomen organiziranja, opo-
zil pa nisem med navzočimi nobe-
nega navdušenja za unijo. Na
17. okt. pa sem izvedel, da so v
tovarni podpisovali imena za
kompanijsko unijo. Delavcem ni
prišlo na misel, da bi se izrekli
za svoje pravice, za svojo unijo,
tudi če bi rekli, da so proti stav-
ki, katera pa je v mnogih slu-
čajih neizgubna, kajti usilijo jim
jo kapitalisti. Mesto da bi odlo-
no nastopili, pa se jim hlače tre-
sejo pred kakšnim "formanč-
kom."

Vzrok takih posledic je pa naj-
več to, ker delavci ne čitajo svoj-
jih delavskih listov, iz katerih se
bi naučili, kaj in kako je treba
ravnati, da se delavstvo osvobo-
di. Nič ne vedo, kaj pišejo na-
ši izkušeni dopisniki v Prosveti.
Nič ne vedo, da so v Prosveti
delavske vesti od vsepovsod z
delavskega sveta. Ako bi čitali
tako gradivo, bi se kaj naučili
in se bi znali ravnati v času po-
trebe. Znali bi se organizirati in
delodajalce bi prisilili na pogoje,
ki jim bi jih stali delavci sa-
mi. Kakor je sedaj, se delavci
pritožujejo, da ne zaslužijo niti
za kruh za svojo družino. Zakaj
ne bi zahtevali, da bi dobili po-
šteno plačo za svoje pošteno de-
lo?

Vsa moč je v delavstvu samem.
Ako delavstvo hoče, lahko pridobi
vse. Tega pa ne bo nikdar do-
seglo, ako bo v strahu in ako se
ne bo organiziralo v močno unijo,
ki ga bo vedno ščitila pred izko-
riščevalci. Delavski listi kot je
dnevnik Prosveta kažejo delav-

stvu pravo luč. Držite se jih!

Naročite si delavske liste!
Mnogi so mnenja, da unije slu-
žijo le organizatorjem in uradni-
kom, da postopajo in nič ne de-
lajo. Seveda so taka mnenja
zmotna, vendar pa je še mnogo
delavcev, ki tako mislijo. Zato
so nedovzetni za kakšno skupno de-
lo v unijah. Zato jih lahko de-
lodajalci izkoriščajo svobodno.

Pripomniti moram, da povsod
ni tako. Mnogo naših rojakov v
Pennsylvaniji je naprednega mi-
šljenja in se zanimajo za unije
in delavske organizacije sploh.
Vendar jih je še premalo, da bi
bilo več uspeha, kajti napredek
ovirajo tudi delavci drugih na-
rodnosti, ki ne vedo nič o delav-
skih organizacijah ali pa zelo
malo. V strahu so, da bodo pri-
šli ob delo, za katero že sedaj ne
prejemajo niti toliko, da se bi
lahko pošteno preživljali.

Sedaj sem se podal med bolj
zavedne ljudi, katerim niso de-
lavske unije in politične orga-
nizacije španska vas.

Anton Zidanšek.

Mlademu prijatelju v spomin

Krayn, Pa. — Dolga kača se
vije po pobočju hriba navzdol in
s seboj nese mojega mladega pri-
jatelja k zadnjemu počitku, še
le 20 let starega mladca Ivana
Ivančiča.

Dne 7. oktobra sem mu pomag-
al delati oklep pri vodnjaku, da
nanj postaviva vodno senalko. I-
van je hotel ustreči svoji ljub-
ljeni materi in sestricam, da bi
tako dobivale vodo iz 35 čevljev
globokega vodnjaka. Bil je vroč
jesenski dan. Mladi Ivan je do-
važal pesek in drugi material
od bližnjega rova. Kmalu sva de-
lo izgotovila in Ivan je prišel k
meni in je dejal, da je truden.
Odvrgel sem mu, da sem jaz še
bolj, ker sem star. Sedel je na
stol, zvil si je svalčico in pre-
gledoval lokalni časopis ter od-
kimal: "Fern kompanija se še ni
omehčala". To so bile njegove
zadnje besede, ki sem jih alšal
iz njegovih ust. Poslovil se je in
odšel k njegovi družini v dvo-
rano, kamor je navadno zahajal,
kjer je z njegovimi vrstniki i-
gral nedolžno igro za sladkor.
Tam se je nahajal njegovega o-
četa sodelavca, ki je pozneje šel
z njim proti domu. Ponudil mu
je čašo vina, Ivan pa je odklo-
nil.

Mladi Ivan je na povratku pro-
ti domu zašel v neko družbo, kjer
se prodaja brozga, ki je strup za
mlade možgane. Kaj se je potem
godilo, se ne ve nič jasnega. V
nedeljo, dne 8. oktobra, ga ni bi-
lo na izpregled. Kje je bil, nismo
vedeli. Mati pa je izvedela, da
je ležal nad hlevom, kajti sene-
ne bilke so se držale njegovega
jopiča. Torej je prebil nedeljo na
podstrešju hleva. V pondeljek
zjutraj ga je mati klicala na delo,
pa je odvrnil, da dotični teden

ima ponočno delo. "Potem pa i-
maš dovolj časa", je odvrnila nje-
gova mati.

Ko so se njegove sestre od-
pravljale v šolo, je mladi Ivan
ležal v postelji. Pokriven je bil
čez glavo. Sestrice so se na tibo
odpravile in odšle. Mati je opravi-
ljala kuhinjsko delo. Slišala je
v sobi ko bi se vrata odprla, pa
ni dala nikake pozornosti, nato
je bilo vse tiho. Kmalu nato je
slišala ropot. Mislija je, da je
Ivanu slabo. Naglo je vstopila v
Ivanovo sobo in zagledala I-
vana ležečega na preprogi poleg
postelje. Njegovo srce ni več bi-
lo. Prevrtala ga je krogla. Kako
je bilo materi ob tem prizoru,
pri pogledu na ljubečega sina, ki
je ležal pred njo mrtev, ni tre-
ba omenjati. Očetje in matere
ki imajo svoje sinove in hčere
bodo pač razumeli.

Zaznamovani so vsi, Ivan. Vr-
zi grudo raz sebe in pridi pogle-
dat, da jih vidiš, kako se plazi-
jo okrog oglov in po zaduhlih bro-
logih. Bojijo se sonca. Videl boš
zaznamovane tvoje sodnike in
izkoriščevalce. — Njegov štirile-
tni bratec me je vprašal, če se je
John močno pobil ko je padel iz
postelje. Potolažil sem ga, da bo
prišel zdravnik in bo povedal.
Strašno me je zbolelo. Nisem
imel obstanke. Mati mu je še
enkrat dvignila glavo in zapla-
kala. Končano. Ob cesti John-
stown in Felix na pokopališču
se čita: "Ivan Ivančič, 1913—
1933." Oko mi zaroli ob mislih
na pokojnega Ivana, ki se je ta-
ko mlad poslovil od nas.

Moje globoko sožalje prizade-
ti družini!

Ivan Suhadolnik.

Modri orel in delavstvo

Yukon, Pa. — Gotovo zanima-
jo čitatelje dnevnika Prosvete
delavske vesti iz slovenskih na-
selbin. V naši okolici so se delav-
ske razmere zelo malo izboljša-
le, čeprav so družbe razobesile
modrega ptica na droge pri ro-
vih.

Bližnji rov, last Westmoreland
družbe, je pričel z obratom po
petnajst mesecih počitka, delav-
cev pa je še zelo malo uposlenih
in več ko polovica jih je brez
dela. Zato nikomur ne svetujem
sem hoditi za delom, ker ga ni.
Delavci pod modrim orlom pa
tudi ne zaslužijo, da bi bilo vred-
no omenjati. Razmere v rovih
so take, da ni mogoče, da bi de-
lavci pod sedanjimi pogoji kaj
zaslužili, namreč oni, ki naklada-
jo premog. Oni delavci, ki ima-
jo dnevno mezdo (day work),
dobijo \$4, ki je najvišja plača
nakladalci premoga pa ne zaslu-
žijo niti polovico tega.

Za tono naloženega premoga
plačajo od 44c do 48c. Ako ho-
če delavec zaslužiti \$4 na štih,
mora pač biti dober delavec in
imeti mora dober prostor, kate-
rih pa je zelo malo. Glede unije
pa je tako, da ima še mnogo hib
in vzel bo še precej časa, da bo
to, kar bi morala biti.

V soboto, dne 28. oktobra, se
bo vršila v Slovenski dvorani
maškardna veselica. Uljudno se
vabi vse okoliško občinstvo, da
se udeleži v velikem številu. Za-
bave bo dovolj in postrežba bo
dobra. — Frank Medved.

Unijske seje in rudarji

Finleyville, Pa. — Okoliške de-
lavske razmere niso nič prida. Ta
okolica spada pod 5. distrikt ru-
darske unije. Rudarji smo bili v
stavki od 13. septembra do 16.
oktobra stoprocentno. Sliši se,
da so operatorji podpisali po-
godbo z unijo UMWA pod NRA.
Meni se pa zdi, da iz tega kon-
trakta ne bo nič. Kakor se vi-
di, se rudarji ne zanimajo mno-
go za svoje unijske seje in tudi
ne izpolnjujejo pravil, kam šele,
da bi pogledali v pogodbo, da bi
vedeli tudi zahtevati svoje pra-
vice, ki so jim zajamčene v po-
godbi.

Pogodbo so podpisali milijo-
narji z rudarsko unijo. Zato pa
bi se morali mi rudarji zanimati
za unijske seje ter zahtevati od
operatorjev, da nam plačajo po
pravilih. Oni nam povedo, da
moramo izpolnjevati vse, kar je
v pogodbi. Dobro, toda, če se mo-
ramo mi rudarji ravnati po pra-
vilih, zakaj ne bi mi njim pove-
dali, da nam plačajo tako kot so
nam v pogodbi obljubili?

Dokler se bomo tako mrzlo dr-
žali, ne bomo ničesar pridobili,
ampak še izgubili. Kadar se član
kakšne podporne organizacije po-
akoduje, takoj vzame v roke pra-
vila in po njih zahteva svoje,
kakor je zajamčeno v pravilih.

Na enak način bi mi rudarji morali
postopati z lastniki rovin, da
dobimo vsaj to, kar nam po po-
godbi gre.

Kot predsednik unijskega lo-
kala št. 4171 UMWA in predse-
dnik društva vidim, da bi skoro
vsak raje bolj strogo nastopal
proti podporni organizaciji ko
proti izkoriščevalskim operator-
jem. Bratje, malo več zaniman-
ja za unijske seje, ki se vrše v
priid nam rudarskim delavcem, pa
bomo videli, da bo veliko boljše
kot je. Ostalim rudarjem, ki se
še na stavki, želim skorajšnje
zmage. — Frank Pernishek.

Naše prireditve in razmere

Bridgeport, O. — V soboto, dne
11. novembra, priredi soc. klub
št. 11 dve igri, eno slovensko in
eno angleško, v navadni društveni
dvorani. Podrobnosti sledijo.

Na 14. okt. sta pričela z obra-
tom premogorova Barton in
Stanley; oba sta bila zaprta čez
leto dni. Na 9. okt. je bila v Cle-
velandu sklenjena in podpisana
zadnja pogodba med unijo in
operatorji za te kraje. Torej i-
majo zopet unijo in v decembru
se bodo vršile volitve za unijske
uradnike. Kakršne si bodo rudar-
ji izbrali, takšna bo tudi njih u-
nija in tako bo napredovala. Se-
daj je ležeče na rudarjih.

Jejarski delavci v Weirtonu
so deloma dobili stavko. V de-
cembru se bodo vršile tudi pri
njih volitve uradnikov. V stavki
je bilo 11.000 jejarskih delav-
cev. — Joseph Smoy.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Republic, Pa., "Naročnica":
Pozabili ste se podpisati.

RAZNO

Kampanja za odpravo kompa- nijskih unij

Cincinnati, O. — Bratovščina
železniških klerkov vodi oster
boj proti kompanijskim unijam,
ki še obstoje pri šestih večjih
železniških družbah. Poročila iz
glavnega stana bratovščine se
glase, da je kampanja uspešna
in da bodo kompanijske unije
kmalu izginile, njih mesto pa
bodo zavzele prave unije. Bra-
tovščina je v zadnjih tednih pri-
dobila več tisoč novih članov.

Šest velikih železniških kom-
panij, katerim bratovščina po-
sveča posebno pozornost, tvorijo
Union Pacific, Erie, Lacka-
wanna, Lehigh, Central of New
Jersey in Nashville Chattanooga
& St. Louis.

Mnenje Kanade o Niri

Toronto. — "Rooseveltov pro-
gram je zadnje upanje kapita-
lizma," piše The Canadian For-
um, vodilno glasilo javnega
mnenja v Kanadi. "Socialisti
na drugi strani pravijo, da bo
Roosevelt moral spoznati, da je
socialna kontrola nemogoča brez
socialnega lastništva, in da se
mehanizem kontrole, katerega
je postavil Roosevelt, lahko raz-
vije v perfektno obliko fašiz-
ma."

Kanadski farmarji se selijo

Edmonton, Alta. — Farmarji
iz južnega dela Alberta in Sas-
katchewan so se radi velike in
dolgotrajne suše pričeli seliti
proti severu, kjer so od vlade
dobili "homesteads". V Alberti
se preseli krog 400 farmarjev,
ki radi suše že tri leta niso imeli
žetve. Na roko jim gresta dr-
žavna in federalna vlada ter žele-
znice. Nova zemljišča so jim
na razpolago pod ugodnimi po-
goji.

Zaposlenost v tekstilni industriji

Washington. — Cotton Tex-
tile Institute, organizacija teks-
tilnih baronov poroča, da je za-
poslenost v tej industriji dose-
la predkrizno točko, tedenska iz-
plačila mezd pa so se dvignila za
polovico. Pod novim dealom je
to ena redkih industrij, v kateri
delavci prejemajo precej višje
mezde, ko prej, večinoma po \$12
in \$13 na teden.

Zmaga tekstilnih delavcev

Ashboro, N. C. — Krog pet-
sto tekstilnih delavcev je po
kratki stavki izvojevalo zvišanje
mezd za 25 odstotkov in
priznanje unije.

Naročite Mladinski list, naj bolji mesečnik za slovenske mladino!

"Mi se gibljemo," pra- vimo o gradnji

Denar za javno gradnjo na-
kopni; administracija bo
goče vprašala kongres za
ve apropiacije. Veče
tivnosti bodo spomladi

Washington. — Tudi notra-
tnik Ickes, ki je obenem
rektor vladnega programa
nih del, pravi, "da se gibljemo".
Ob stodnevni administraciji
javnih del, ki je bila prejšnji
den, je notranji tajnik rekel,
je povsem zadovoljen s tem
gradbenega programa. Sli-
mnenja je tudi administracija.

Za federalna gradbena de-
bila do sedaj odobrenih nad
750.000 in okrog 300 milijonov
za občinske in državne proje-
kte pričakuje, da bo do mo-
ga leta izčrpana vsa vsota
\$3.300.000.000, katero je I-
ckes določil v ta namen.

Radi tega je namignil, da
administraciji priporoča,
kongres vpraša za nadaljnjo
appropriacije v ta namen. Ne-
teri domnevajo, da bo v
akusala zvišati to vsoto na
milijard, kar je v skladu z za-
vo senatorja La Folleta in
stignata.

Večina projektov je šele
četnem štadiju in je bilo do-
uposlenih le manjše število
lajcev. Delo pa bo v pri-
njih par mesecih toliko na-
dovalo, da bo sredi decem-
zaposlenih odkrog pol do
milijona delavcev pri de-
gradnjah. Ickes je mnenja,
bo število doseglo milijon.

Delo pri teh projektih pa
bo v večji meri odprlo šel
spomlad, ker do takrat bo
na projektov napredovalo
točke, ko bodo lahko pri-
faktično konstrukcije. De-
daj so pričeli z delom na
jektih, ki bodo stali 400 m-
nov.

Ce bo administracija vp-
la za nadalnje appropriacije
povsem odvisno od zahte-
federalna posojila. Občin-
državne oblasti so pri tem
počasna. Zahtev za poso-
sicer ne manjka, ampak pa
jajo v taki formi, da jih le-
va administracija ne more
biti, ker ji niso pred
gradbeni načrti.

Za gradnjo cest je bilo
brenih 2160 projektov. O-
je bilo oddanih 1459 kontr-
z delom so pa pričeli le v
slučajih. "To je vzrok, o-
bilo do 1. oktobra zaposlen
milijona delavcev, kakor so
začetku mislili," je rekel.

Banket v spomin Debu

Hillquitu

Chicago. — Ob priliki
letnega zborovanja ekske-
socialistične stranke prih-
soboto in nedeljo, se bo v
ljo večer vršil banket v sp-
Debsu, ki je umrl pred se-
leti. Ker je smrt nenad-
brala tudi Hillquitu, pred-
ka ekskutive, bo banket v
njegovem spominu. Govor
do Norman Thomas, mil-
župan Hoan in Leo Kr-
član ekskutive Amalgam
Clothing Workers unije.
ket se bo vršil v Tower
klubu, 111 E. Pearson st.
bo govoril v nedeljo po-
tudi na 30-letnici kluba
JSZ v CSPS dvorani.

Michiganski vodja nageev tožbo

Allegan, Mich. — Fred
40-letni vodja kolonije na-
ali nageev v tej okolici,
zadnji terek spoznan za kr-
pred sodiščem. Obtožen je
nemoralnega in pohujš-
razgaljanja svojega teles-
prostem". Sodnik je nasto-
lo pristransko in je pre-
vsak argument glede soln-
peli ali koristnosti solna-
lo telo. Kazen za ta prest-
eno leto zapora in \$500
Ring bo apeliral na višje
če.

Milijonar McCormick spet

Chicago. — Harold F. M-
mick, magnat poljedelskih
jev in multimilijonar, ima
opravek pred sodiščem
ženske. Neka Rhoda T-
Doubleday ga toži za to-
milijon dolarjev odškodni-
je prelomil šentitveno ob-
McCormick je imel že več
afer.

—Federated Picture

Federalni administrator industrij Johnson (na desni), ki se
hvali, da je privlekel 85% delodajalcev v Združenih državah pod
peroti "plavega orla" in upoili 20% brezposelnih delavcev, zdaj
gleda, kam bi vtaknil ostalih enajst milijonov brezposelnih. Pa
je dal "plavega orla" letaku Al. Williamsu (na levi), ki namerava
piloteti na južni tečaj!

Množica stavkarjev, obirancev bombaža v Kaliforniji, kjer so bili zadnje tedne večji izgredi in več stavkarjev je bilo ustrejenih.

Louis Adamič

SMEH V DŽUNGLI

AVTIOBIOGRAFIJA AMERIŠKEGA PRISELJENCA
Poslovenil Stanko Leben

PETO POGLAVJE

Silvestrov večer v Novem Yorku

I

Med prevozom z Ellis Islanda v Battery sem povedal Stefanu o demonstracijah, ki so pred dvema mesecema razburile Ljubljano in v katerih je padel njegov brat Janko. Stefan je poslušal, toda očitno brez vsakega globljega zanimanja.

"Da," je dejal, "čital sem o tem v 'Narodnem Glasu'. Pa je res moralo biti strašno, ali ne, streljati kar tako v množico mladih ljudi." Toda govoril je hladno, brez pravega ogorčenja. Stvari, ki sem mu jih pripovedoval ali ki jih je on omenjal iz domovine, očitno niso imele pravega odziva v njegovi duši in so bile zanj brez stvarnosti, brez neposrednega, osebnega pomena.

Za trenutek sem bil ogorčen zaradi tega; ali pa sem si to ogorčenje morda samo umisljal. Saj sta bila vendarle brata po krvi! Sem si mislil pri sebi. Potem pa se je zgodilo nekaj čudnega.

Naenkrat me je njegova hladna brezbriznost nehala žaliti. Nenadoma sem spoznal, da Jan-kova smrt, čeprav sva si bila najboljša prijatelja, pa do malega vse drugo, kar se je bilo prigodilo za mojega življenja na Kranjskem, tudi meni ne pomeni več mnogo v tem trenutku. V Novem Yorku sem, v Ameriki. Živo sem se sicer spominjal vsega, kar sem videl in doživel v starem svetu, toda domovina se je nekam daleč odmaknila iz mojega čustvenega sveta. Vse moje misli nanjo, vsa moja občutja so zbledela. Bilo je kakor sanje, ki se jih človek jasno spominja eno uro za tem, ko se je prebudil. Amerika, brezmejna, ogromna Amerika je od vsepovsod trkala, udarjala na moje čute. In že nekaj trenutkov nato sem spoznal, da sta celo mati in oče nenadoma izgubila zame vso važnost, ves pomen.

In prav tako mislim, da je bilo tudi s Stefanom; samo da je zanj veljalo vse to še veliko bolj, ker je bil delj časa v Ameriki. Njegov mrtvi brat mu je v duši in spominu živel morda le še kot blede, brezkrvna senca.

Pustila sva ta pomenek.

II

Noč je legala, ko se je prevozni parnik blizal Manhattanu. Na tisoče oken je zažarelo po visokih trgovskih buildingih na dolnjem Broadwayu in vzdolž po Batteryju. Nebo nad pristanom je medlelo v sivkastem, bledem siju zimskega sončnega zatona.

"Kaj praviš na to, a?" je Stefan, zamahnil proti Manhattanu in se smejal. Zabaval ga je izraz prevzetosti na mojem obrazu.

"Ne vem," sem rekel.

Zavozili smo v pristajališče in za trenutek sem z napetim zanimanjem gledal delavce pri kolesih na pristanu, kako parnik privezujejo z verigami.

Ko sva stopila iz pristajališča, sem vprašal Stefana: "Kam pa sedaj?"

"Ali si lačen?" je povprašal.

"Nisem," sem odgovoril, čeprav ves čas na Ellis Islandu nisem jedel skoro ničesar.

"Sem pa jaz tem bolj," se je zasmejal Stefan. "Najprvo se bova najedla. Potem pa mislim, da bi te peljal pogledat, kje stanujem — k Mrs. Schmidtovi. Pri njej sem naročil sobo zate. Seveda te nihče ne sili, da bi ostal, če ti ne bo po godu."

Bilo je okoli pol šestih in do malega vse restavracije po Batteryju so bile nabito polne.

"Mislim, da bi bolj kazalo, če bi stopila k nekemu Hrvatcu tu v bližini," je rekel Stefan. "Ta ima pivnico, zadaj za njo pa restavracijo. Ali bi ti bilo prav?"

"Yes; all right," sem odgovoril po angleško in se samovšečno zasmejal.

Stefan me je pogledal, potem se je zasmejal še on.

Z Batteryja sva krenila po dolnjem Broadwayu, natrpanem od uslužbencev in trgovinskih nastavljenec, ki so se vračali domov.

Nenaden šum in ropot sta mi udarila na uho izpod hodnika.

"Kaj pa je to," sem vprašal.

"Subway," je dejal Stefan po angleško.

"Kaj?"

"Podzemska železnica," je pojasnil po slovensko.

Očitno mi je bil Peter Molek v svojem pripovedovanju pozabil omeniti podzemsko železnico v Novem Yorku. Nikoli prej še nisem slišal o njej. Ko sva prešla še eno ali dvojico prečnih ulic, sem zagledal gručo ljudi, ki so v strahoviti naglici izginjali po stopnicah v odprtino, nad katero je bila prižgana modra luč.

Vlekel sem na ušesa njihovo govorico, od katere nisem razumel drugega neko kdaj pa kdaj se ponavljajoči izraz "all right" in tu pa tam kako besedo, ki mi jo je bil na ladji povedal Peter Molek.

"All right, all right," sem ponavljal sam pri sebi in Stefanu v zabavo. Nekaj opojnega je bilo zame v izgovarjanju angleških besed.

Stefan mi je povedal imena raznih cest in poslopij: Wall Street, o kateri mi je mnogo govoril Peter Molek... Trinity Church — Cerkev svete Trojice, ki sem jo komaj razbral iz somraka... pa nebotičniki... Singer Building... Woolworth Building, tam daleč v daljavi; na stotine oken žari iz njih in riše prečudna šahovska polja iz svetlobe in teme na temno nebo...

Ko sva tako hodila s Stefanom na dnu globokega broadwayskega kanjona, so pretekle minute, ko sem komaj kaj čutil, videl, slišal ali mislil. Tako mogočna, vse zajemajoča je bila v meni zavest, da sem v Novem Yorku, sredi najvišjih ameriških nebotičnikov, z vlaki, ki hrume pod mojimi nogami.

III

Hrvatska pivnica in kavarnica, kamor me je Stefan peljal na večerjo, je bila blizu vogala, kjer se križata cesti Cortland Street in West Street. Nad pivnico je bil zanikrni hotel, ki ga je tudi vodil lastnik pivnice in ki je bil namenjen za južnoslovenske priseljence, prihajajoče v Ameriko ali vračajoče se v staro domovino. V bližini je bilo več slovenskih parobrodskih posredovalnic, ki so svoje potnike pošiljale v ta hotel, da bi tu pričakali dan odhoda. Toda v zimskem času je prihajalo razmeroma malo ljudi od tam preko in se jih je le malo vračalo domov, tako da je bila pivnica onega večera bomo obiskana; sedem ali osem Hrvatov je stalo pri pultu, igralo na kocke in govorilo neko mešanico hrvaščine in angleščine.

V kavarni, sobi poleg pivnice, so bile zasedene samo tri mize. Velika mehanična lajna je mlela hreščeče, brezdušne napeve. Ko sva večerjala, mi je Stefan pripovedoval nekatera doživljaja iz svojega življenja, ki sem jih omenil v prejšnjem poglavju. Popila sva vsak nekaj kozarcev vina, da sva žarela od navdušenja in dobre volje.

(Dalje prihodnjik.)

Martin Andersen Nexø:

IDIJOT

Tisti dan po moji birni sem spet sedel pod slamnatim dežnikom ter drobil kamenje v gramoz, oče pa je stal onkraj ter klat kocke za tlakanje. Jan je bil natanko podoben prejšnjemu. Nobenega morečega sledu kakega krokanja; birna ni bila nikakva svečana napotitev v takšen nov svet.

Kar na lepem je oče odložil kladivo ter dejal:

"Najbolje, da greš ter si poiščeš kakšno službo; kajti poslej moraš skrbeti sam zase."

Pri teh besedah je pomembno pokimal; in čeprav sem moral skrbeti sam zase, skorajda odkar sem shodil, je bilo v očeto-vih besedah toliko teže — kakor da je preložil name težko, odgovornost polno breme ter si zdaj zavrnil hrbet. Zbral sem orodje na kup, položil čeznje slamnati dežnik ter odhaval, kar tako na slepo v jesenski dež.

Daleč onstran v Povlakerju sem nazadnje prišel do kmetije, kjer se niso prav nič spotikali ob mojo neboljnost ter me vzeli za hlapčka. Kmetija je bila precej velika; moral sem skrbeti za vso živino, za kar sem dobil dvajset kron na pol leta. Zdal najemajo odrasle, krepke moške za to delo, ki velja za zelo naporno in odgovorno, in je današnji od vseh kmečkih del

najbolje plačano. Marsikaj se je spremenilo od takrat do danes!

Bil sem majhen in šibak; moje telo se je moralo prezgodaj privaditi, spreminjati vse v delo. Zato sem precej prenesel, bil sem dobro utrjen in odporne konstrukcije, nisem se zlepa utrudil in nobenega posla se ni sem ognil. Toda to je bilo v zvezi temu preveč. Od treh, pol štirih zjutraj pozimi pa do devetih zvečer sem neprestano garal; opravljal sem dela, ki so zmerom dosegala in pogosto celo presežala skrajno mejo mojih moči. Če se mi je le kakšna malenkost ponosrečila ali pa sem le za hip onemogel v obupni resignaciji, že se je kopicilo delo okrog mene kakor gora samih nepremagljivosti. Blazno sem se pehal, da bi nadomestil, kar sem zamudil, toda živina je bila neusmiljen gospodar. Če sem se zamudil s krmljenjem samo pet minut, že je začela živina obtoževati rjoveti. In kmet je pustil svojo mladost, toplo ženo ter napol običlen prihitel kričat in psovat.

To so bili težki časi, vendar pa nisem imel prav za prav nobene sočutja s samim seboj. Prenašal sem svojo usodo, kakor pač prenašajo sužnji svoje preklestvo. Ljudi okrog sebe ne boš omečil; zato skušaj, da se postaviš trpljenju brezčutno nasproti. Kljub temu se medlo spominjam, da sem se nekoč uprl... Nekega dne sem hodil po hlevu v vr-jvo v rokah ter iskal, kje bi se bil je podoben povprečnemu de-

besil. Bogve kaj je prišlo vmes — bik se je strgal s pripona, če se ne motim; vse skupaj ni napravilo takrat večjega vtiska name — in moral sem kakor tako pogosto popreje žrtvovati svoj, moj blagor dolžnosti.

Na eni od sosednih kmetij je gospodaril kmet, pri katerem so se posli zelo naglo izmenjavali. Za delo je bil len, zelo rad pa je dobro jedel in pil; tistim pa, ki so se ubijali z delom, ni privoščil ne malice ne plačila. Zdal je gospodaril na kmetiji s siromaj-nim umobolnim človekom, za katerega mu je občina plačevala hranarino in vzdrževalnino.

Tega siromaka sem zelo dobro poznal; v mojih zgodnjih otroških letih je bil mlad, zastaven fant, ki je povečini mornaril križem sveta. Včasih je prišel pozimi domov, vesel in neugnan, do vrha poln zdravja od tam zunaj. Nekeč pa je prišla novica: stal je v viharju ob krmilu, veliko jadro se je snelo ter ga tresčilo z drogom po glavi. Lahko bi bil izpustil krmilo iz rok ter se rešil na varno — jadrnica bi bila izgubljena; toda on je vztrajal na svojem mestu ter se dal zbiti v idijota. Tako nekako so pripovedovali. Takšen se je tudi vrnil od zunaj domov, kakor do-jenka so ga prevažali iz kraja kraj. Poslej ni mogel več sam zase skrbeti; in tako ga je občina izročila najnižjemu ponudniku.

Nič posebnega ni bilo na njem; bil je podoben povprečnemu de-

lavcu, ki je otopel. Tudi govoriti se je dalo z njim. Toda vse, kar je preživel do nesreče, je pozabil; za nič na svetu ni maral, razen za žganje. Njive obeh kmetij so se dotikale in tako sem se pogosto sešel z njim. "Imaš kaj žganja?" je vprašal, kadarkoli me je zagledal. Z nekaj žganja bi si bil lahko kupil njegovo pomoč, toda takrat sem imel dovolj razlogov, da sem žganje sovražil.

Če je bil trezen, sta delovala v njem zloba in potuhnenost, da si se ga zbal. Ob takih priložnostih se ga je bal celo njegov gospodar. Mogoče je utripala pod njegovim idijotstvom nejasna zahteva do življenja; in potreboval je žganja, da je to čustvo zaplil. Zato je kmet skrbel, da je imel zmerom dovolj žganja zanj. Sicer pa je ravnal z njim slabše kakor z živino, dajal mu je slabo hrano, za ležišče pa mu je določil kot v hlevu.

Idijot je bil kar zadovoljen, da je le svoje žganje imel. Bil je močan, širokopleč fant in je delal za dva, tri; samo paziti je moral kdo nanj ter ga priganjati.

Nekega dne smo morali gnati mladega bika k parniku. Žival je bila precej muhasta, niti kmetu niti hlapcu ni dišalo, da bi ga gnala v mesto. Tako so poslali mene; saj sem bil vajen ravnati z živaljo. Kmet je bil dobrodušen in mi je rekel, da se vrnem lahko šele zvečer.

Dotlejši še nisem bil nikoli doma na obisku, pa sem bil na vso moč vesel svoje sreče. Vse svoje pesmi sem izkričal spotoma v zrak in ves čas priganjal bika, da je kar tekel in da ni imel kdaj, da bi uganjal svoje muhe. Domotožje me je prevzelo vsega.

Oddal sem bika ter stekel domov. Moja najmlajša sestra je ležala na klopi; stegovala se je k tlom ter premetavala in postavljala pručko. Za hip je strmela vame, nato pa izpustila pručko iz rok ter zakričala. Teda je prihitela mati iz kuhinje.

"Jezus, ti si, moj fant?" je vzkliknila. "In kako si shujšal! Zelo slab si videti. — Da, da, siromaki morajo zgodaj začeti!" Sla je okrog in okrog mene ter me božajoče otipala; na njih slabotnih rokah sem lahko opazil, da je bila ponosna name. In to mi je dajalo pogum.

Očeta po delu ni bilo domov, pa nam je bilo zelo lepo. Mati je krpala moje obleko, mi otroci pa smo rezali iz starih igralnih kart sani, ruske sani z vihrajočimi konji spredaj in z volkom, ki se je hotel srednjemu konju zagristi v vrat. Daleč onkraj na robu mize so se prikazali še drugi volkovi; in potem so požrli moža v sanah — in mater z malim otrokom. Popolnoma sem pozabil da sem prišel domov samo na obisk in da bom moral kmalu nazaj — v kraj samega trpljenja.

Nenadoma je mati prestrašena vstala: "Toda fant, ura bo deset, in dolgo pot imaš še pred sabo!" Drgetaje od mraza se je ozrla skozi okno; noč je bila črna in viharja, z obali je rjavelo morje.

Resničnost z vso svojo grozo se je strašno zgornila čezme. "Mama!" sem zašepetal in se pro-seče zazrl vanjo. Vztrepetala je.

"Za božjo voljo! — Kaj je tako hudo?" je vsa obupana kričnila. "Toda, pomisli na očeta, fant!"

Več ji ni bilo treba reči; molče sem zbral svoje stvari in rekel sem zbogom. Ko sem dirjal po cesti, je stala ob oknu ter se mi smehljala, da bi mi prilila poguma, obraz pa se ji je pačil v bolest.

Nisem imel namere, da bi se vrnil na kmetijo — vse drugo prej, le tega ne! Drvel sem v temo samo, da bi materi prizanesel. A bogve kaj je vodilo moje korake vendarle v tisto smer; bil je pač tisti prekleti čut dolžnosti, ki tiči malim ljudem tako globoko v krvi in kosteh in ki zaradi njega neprestano jemljejo na svoja ramena bremena sveta, ki njih sploh ne pozna. Nisem hotel, da bi šel to pot, pa sem vendarle tekel po njej — in s tihih godrnjanjem protestiral.

Tekel sem dobre pol milje, ne da bi bil sprejel vase kakršnekoli vtiske; moja otroška zavest se je pač prelija v tisto omamljenost, ki je še zmerom edino orožje zatiranega proti mučenju. Jelkov gozd in skrivnostno barje sem imel za sabo, ne da bi bil vedel, kdaj sem ju prehodil. Po-

tem pa me je zbudila noč s svojo neizogibno grozo; okrog in okrog sebe sem odkril temo in kolena so mi klecala.

So ljudje, ki imajo radi temo, srečni nevedneži, ki jim je noč veliki pomirjevalec, ki pomiri vse, kar je navzkriž. Zame pa je bila tema zmerom polna neizrekljive groze, obupno sem se moral boriti proti temu — posebno takrat, ko je moje soznanje pressegalo moje moči. Saj mi je že v mojih otroških letih odkrivala tema tisto, kar je skrivala svetloba; kakor tisti kitajski podganji otroci, ki doračajo po kanalih, tako sem imel tudi jaz ne-navadni dar, da sem videl vse, kar se je v temi zgenilo in preme-knilo. In tako se je zrušil ves ta zli svet name, čutil sem njegovo grozo z vizionarno močjo in bil ves neboljčen. Vse strahote mojih otroških let so grozice in silne pošastno vstajale iz teme, da bi zadavile mene, ubogo človeško paro.

Bilo je kakor božjastni napad, vsa moja neboljčenost se je zvrila v vozle samih krčev — a tekel sem neprestano dalje. Misel na kmetijo je bila edino živo, toplo čustvo v meni, gospodarjeva hiša mi je bila pred očmi kakor udobno pribežališče. Nenadoma se mi je zazdelo, da je nekdo v bližini; ko sem drvel, sem buljil v temo — pa sem se spotaknil ter padel čez težko telo.

Bil je idijot; spoznal sem ga, ko sem prižgal žveplenko. Bil je pijan ko čep. Zaman sem se trudil, da bi ga spravil na noge. Šel sem dalje. Nobenega strahu nisem imel več.

Nekaj korakov dalje sem srečal našega hlapca, ki je spremljal svojega dekleta. Z njim sva stopila nazaj; in uspelo nama je, da sva postavila idijota na noge. Za nobeno ceno pa ga nisva mogla pripraviti do tega, da bi se premaknil z mesta. V svoji pijanosti se je napravil odve-nelega in neboljčenega ter jec-ljal nekaj predse; glava mu je visela na prsi. Zdelo se mi je, da jecja: "Moje žganje — moje žganje!" Začel sem iskati, hlapec pa ga med tem držal pokonci. Ob cesti sem našel bariglo, ki je držala tri do štiri litre; bila je polna do vrha. Kako sem sovražil to pogubno pijačo! Že marsikaterikrat sem se postavil temu po robu in so mi jih zato tudi naložili — zdaj je sovraštvo znova zagorelo. Izpuli sem zamašek ter izlil žganje v jarek; zasmrdele je okoli mene kakor sapa pijančeva, in ta smrda je oživil v meni toliko spominov. Potem sem segel z bariglo v jarek ter jo napolnil do vrha z vodo.

"Kod se pa obiraš?" je nestrpno poklical hlapec.

Idijot je ves oživel, ko sem prinesel bariglo; sam jo je hotel nesti, trdno se je je oklenil z obema rokama. Zanašalo pa ga je tako močno, da sva ga morala vleči domov ter položiti v njegov breg.

Ko smo prihodnji dopoldan sedeli pri zajtrku, je prišel k nam sosed; videti je bil ves iz sebe. "Anders je ves divji!" je dejal; "kakor obseden je, ne morem ga ugnati."

"Najbrže skopariš z žganjem,

to bo!" mu je odvrnil moj go-

dar. "Ne, ne, bog ve da ne, zvrh-bariglo ga ima. Pa se ga še tekni-ti ne mara. Neprestano kroži okrog mene in boljši, kor da bo zdaj zdaj planil na Dela se pa sploh ne mara loti."

Kar vroče mi je postalo. Tihem sem bil zelo vesel svojega dejanja — in malo je manj da nisem vsega skupaj hlapceval. No, čedno stvar je bil skuhal.

Moj gospodar je stopil sedem, a vrnila sta se brez kakšnega uspeha. Niti prihi-ti se nista upala idijota. Bilo je okrog hiše, oborožen z nemi vilami. Zgrozil sem misli, da bi se blaznež ut-spomniti, da sem bil jaz tja-mu je napravil življenje ne-sno. Že sem si v duhu zami-ral da bi lahko prišel k nam te-ubli. Vsak hip sem stekel kravji hlev ter prežal tja pripravljen, da zbežim, hitro bo treba. Videl sem, ko s silnimi kretnjami kri-zraku, in slišal sem, kako...

Sosed je ostal ta dan pri z raznih strani so prihajali-dje ter se posvetovali, ka-storili. Menili so tudi, da na-d idijota v skupini ter krotili. Toda hlapci niso n-soseda ter so odrekli vsak-moč; kmetje sami pa so se-Tako so se zadovoljili s skla-da bodo obvestili naslednji-policijo v mestu.

Toda ponoči je idijot z domačijo; pogorela je do t-

To je le eden izmed m-spominov iz mojih otroških-Takrat sem se zdel sam-skriven zločinec; dolgo sem-vel v stalnem strahu, da b-sposka prišla mene kot p-ga povzročitelja vsega tega-da kesneje se je moje živ-izoblikovalo na temeljih m-otroškega sveta; z mnogih-ni so se polagoma nizale-izkušnje, tako da mi je n-il idijot več kakor enkrat-jav.

Zmerom sem si mislil, morala biti nekakšna m-tem, da sem mu vzel žgan-ga s tem pripravil do teg-je zažgal hišo ter naprav-nec izkoriščanju.

(Prevedel Mile Klop)

OJAČA ŽIVCE, POMAGAJ BOLJŠE ZDRAVJE

NUGA-TONE ojačuje živce, izboljša jedil, stimulira k normalnemu delovanju organov, zagotavlja mirno spanje, boljša zdravje.

NUGA-TONE se uporablja za celotni sklop leta se je izkazal za velika orodje v boju proti boleznim in za ne-pozabno poskusiti NUGA-TONE, se v vaši lekarni. Pazite, da dobite NUGA-TONE, ker druga zdravila niso tega uspeha.

STANOVANJE V NAJ

6 sobno, čisto in svetlo vanje. Steklen porč. Kur, premogom na peč. Lepa pri En blok od S.N.P.J. dv Dobra transportacija. Cena \$26.00 mesečno. Garaja a čete. Oglasite se na 2721 Lard Ave., Chicago, Ill. Lawndale 0599.

Ali ste naročili na vik "Prosveto"? Podp-voji list!

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča de

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, knjižice, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrva-slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in

VOĐSTVO. TISKARNE APELIRA NA ČLAN S. N. P. J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Grotzsmerna, enliško delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTER

2657-59 So. Lawndale Avenue

Telefon Rockwell 4964

Chicago, Ill.

Tam se dolo na željo tudi vsa ustrezna pojava